

№ 25 (426)
Ліпень 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- ☞ **Асоба ў краязнаўстве:**
Сафія Комар – стар. 3
- ☞ **Канферэнцыя: Купалаўскія**
чытанні – стар. 4
- ☞ **Рэгіён: з гісторыі**
Навабеліцы – стар. 7,8

Папрацавалі «па-ленінску»

Сёлета 23 чэрвеня адбылася раней запланаваная талачка, наладжаная Беларуска-літэратурна-навуковым таварыствам аховы помнікаў гісторыі і культуры, Музеям гісторыі і культуры габрэяў Беларусі ў межах агульнанацыянальнай кампаніі «Будзьма беларусамі».

Талачку можна было без усялякага там гумару назваць сапраўдным ланіўскім суботнікам, бо адбывалася яна ў старадаўнім беларускім мястэчку Ленін, што на Случы, за Старобінам. А калісьці ў мястэчку большую частку насельніцтва складалі ланіўцы.

Таму і працы былі наладжаныя найперш на мясцовых яўрэйскіх могілках, адных з самых унікальных у свеце, бо на іх захаваліся драўляныя мацэвы – надмагільныя знакі. Паралельна стаяла другая задача – зрабіць архітэктурна-археалагічныя абмеры драўлянай капліцы на хрысціянскіх могілках, пастаўленай у гонар вызвалення сялянаў ад прыгону ў 1861 г.

На могілках сумеснымі намаганнямі валанцёраў таварыства, музея і месцічаў абкасілі тэрыторыю, адсыпалі друзам дарожкі да найбольш значных мемарыялаў, а таксама зрабілі навес, куды перанеслі і складалі паваленыя мацэвы для іх далейшай кансервацыі і экспанавання ў своеасаблівым мемарыяле, эскізны праект якога ўжо распрацаваны.

Выкананыя абмеры капліцы, выяўленыя шматлікія фрагменты, што дапамаглі зразумець інтэр'ерныя вырашэнні капліцы і якія стануць навуковым матэрыялам для графічнай рэканструкцыі алтара. А пакуль на падставе даследчых матэрыялаў таварыства плануе распрацаваць прапанову аб наданні капліцы статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці.

Па сканчэнні працы прыехаў бард Зміцер Бартосік і праспяваў свае песні, а валанцёры атрымалі прызы і сувеніры ад кампаніі «Будзьма беларусамі».

Сапраўды, папрацавалі «па-ленінску», як ні круці!

Антон АСТАПОВІЧ

Купалле ў Рудабелцы

(актыкул пра фестываль «Берагіня-2012» глядзіце на стар. 6)

На тым тыдні...

✓ **25 чэрвеня** ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі адбылася **Міжнародная навукова-практычная канферэнцыя «Экалогія чалавека ў вырашэнні сацыяльных праблемаў мінулага і сучаснага грамадства»**. У яе рамках адбыліся прэзентацыя навукова-папулярнага выдання «Современная антропология», а таксама адкрыццё выстаўкі «Антрапалогія Беларусі ў кантэксце сусветных даследаванняў».

✓ **25 чэрвеня** ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь прайшла **прэзентацыя кнігі Андрэя Лукашэвіча «Памятнікі і памятные места 1812 года в Беларуси»**. У кнізе разглядаюцца пытанні ўвекавечання падзеяў вайны 1812 года на беларускіх землях, падрабязна паказана гісторыя фартыфікаваных забудоваў і іншых памятных месцаў той эпохі. Выданне добра ілюстраванае (больш за 420 фотаздымкаў, з якіх больш за 160 – каляровыя).

✓ **26 чэрвеня** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адбылося ўрачыстае **адкрыццё кніжна-дакументальнай выстаўкі-прагляду «У сэрцы з Радзімай»**. Сярод выданняў – энцыклапедычны даведнік «Хто ёсць хто сярод беларусаў свету», створаны ў адпаведнасці з Дзяржаўнай праграмай «Беларусы ў свеце» Нацыянальным навукова-асветніцкім цэнтрам імя Ф. Скарыны сумесна з грамадскім аб'яднаннем «Міжнародная асацыяцыя беларусістаў» пры падтрымцы Дзяржаўнага камітэта па справах рэлігіяў і нацыянальнасцяў, навукова-папулярнае выданне «Беларускае замежжа», выпушчанае Дэпартаментам па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь, «Паваенная эміграцыя: скрыжаванні лёсаў» – зборнік успамінаў 73-х прадстаўнікоў беларускай дыяспары, якія пасля 1944 года апынуліся ў Аргенціне, Аўстраліі, Бельгіі,

Германіі, Францыі, Чэхіі і іншых краінах свету.

Асобнае месца ў экспазіцыі займаюць рэдкія выданні з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры: матэрыялы, прысвечаныя прадстаўнікам літаратурнага аб'яднання беларусаў у Польшчы «БелаВежа», а таксама жыццю беларусаў у Латвіі.

✓ **27 чэрвеня** ў Рэспубліканскай мастацкай галерэі «Палац мастацтва» адбылося адкрыццё трох выставак: **мемарыяльная выстаўка Вячаслава Дубінкі «Я проста ў далёкай вандроўцы»**, прысвечанай 70-годдзю з дня нараджэння мастака; **персанальнай выстаўкі заслужанага дзеяча мастацтваў Рэспублікі Беларусь Уладзіміра Уродніча «Я сёння до зари встану...»**, а таксама – **персанальнай выстаўкі Аляксандра Малера «Экзістэнцыя. Спосаб быцця чалавечай асобы»**, прысвечанай 60-годдзю мастака.

Усе выстаўкі працуюць да 15 ліпеня штодзень акрамя панядзелка.

✓ **29 чэрвеня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся **ўшанавальны вечар «патрыярха беларускай філасофіі» Уладзіміра Конана**, які пайшоў ад нас год таму. На сустрэчы прысутнічалі калегі, аднадумцы, сябры У. Конана: сацыёлаг, культуралаг, доктар філасофскіх навук Энгельс Дарашэвіч, доктар філалагічных навук Арсень Ліс, літаратуразнаўца Аляксей Рагуля, мастак-плакатыст Уладзімір Крукоўскі, а таксама землякі і сваякі славутага вучонага.

✓ **29 чэрвеня** ў Маладзечне адбылася **творчая сустрэча з лідарам гурта «Палац» Алегам Хаменкам**. У праграме мерапрыемства адбыліся цікавая размова, акустычны канцэрт, конкурсы з падарункамі ад кампаніі «Рок-салідарнасць».

АДЗІН СА ЗДОЛЬНЫХ

«Калі дзе і быў Ходзька – то здольны!» Так пісаў пра славу роду у XVIII стагоддзі гісторык і пісьменнік С. Макоўскі. Славу крывічанін, грамадскі дзеяч і пісьменнік, вельмі неардынарны і адукаваны чалавек Іван (Ян) Іосіфавіч Ходзька нарадзіўся 24 чэрвеня 1777 года ў старажытным і прыгожым мястэчку Крывічы, што на прытоку Віліі Сэрвачы. На жаль, няшмат вядома фактаў з яго жыцця (ёсць толькі невялікі артыкул у «Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі»). Найбольш праславіліся сыны: Міхаіл (1808–1879) – матэматык, паэт, перакладчык; Юзаф (1800–1881) – вядомы тапограф і геадэзіст, генерал-лейтэнант; Аляксандр (1804–1891) – паэт, дыпламат-усходазнаўца, філолаг, сябра Пушкіна і Жукоўскага; Уладзіслаў (1799–1842) – юрыст (працаваў павятовым суддзём у Вілейцы); Фелікс – інжынер на чыгуны, працаваў аж у Францыі.

Асноўныя першапачатковыя веды Ян атрымаў дома. Яго выхавацелямі былі замежныя гувернёры, якія адзначалі вялікія здольнасці вучня да навукі. Праходзіў таксама навучанне ў школах Віліні. Вядома, што ў 1795 годзе Ян Ходзька працаваў судовым асэсарам у Паставах, у 1811 годзе – старшынёй Галоўнага цывільнага суда ў Мінску.

З 1819 года Я. Ходзька працаваў у галіне пачатковай адукацыі з вучнямі з простых сялянскіх сем'яў, паказваў ім усё новае і перадавае ў апрацоўцы зямлі, будаўніцтве,

жывёлагадоўлі... А ў 1821 годзе ён ужо на пасадзе школьнага інспектара па Віленскай навучальнай акрузе. У гэтым жа годзе выдаў сваю знакамітую аповесць «Пан Ян са Свіслачы...». У ёй выказвае цікавыя педагагічныя думкі аб выхаванні сялянскіх дзяцей, мяркуе, што дзецям сялянаў дастаткова ўмець чытаць, пісаць, лічыць, добра ведаць земляробства і жывёлагадоўлю. А таксама лічыць патрэбным выхоўваць у дзяцей такія якасці, як любоў і павагу да бацькоў, старэйшых і суседзяў, да працы, Радзімы. У аповесці згадвае ён і пара-

фіяльную школу ў Будславе, расказвае пра тое, што яна давала глыбокія веды, дастатковыя для паступлення ў вышэйшыя навучальныя ўстановы.

На жыццёвым шляху пісьменніка была і турма, і ссылка, і паліцэйскі нагляд за перадавамі поглядаў, за ўдзел у паўстанні 1830–1831 гадоў. Памёр наш славуці зямляк у лістападзе 1851 года.

Ян Ходзька быў галоўным фундатарам пры будаўніцтве (1767–1783) каменнага касцёла, які мы бачым у Крывічах і сёння. У будынку і сёння захоўваецца мемарыяльная дошка на стараславянскай мове аб вечнай памяці бацькоў Я. Ходзькі – Юзафа і Канстанцыі з Буйніцкіх. Выгляд іх маёнтка змяняўся неаднаразова, бо належаў не толькі Ходзькам, але і Кішкам, Укольскім, Любанскім. Войны, змены ўладаў – усё накладла свой адбітак. Ад былога засталася няшмат: на месцы сядзібнага дома Ходзькаў была пабудаваная саветамі бальніца (сёння тут жывуць сем'я местачкоўцаў); старыя дрэвы, падмуркі гаспадарчых пабудоваў ды склеп. Тры

Будслаўскі касцёл бернадзінцаў

Фота аўтара

сыны Яна Ходзькі, крывічане Міхаіл, Аляксандр і Юзаф, занесены ў многія энцыклапедыі свету. То як не ганарыцца такімі землякамі! Ёсць над чым падумаць пасялковаму Савету. Я прапаную да 240-годдзя з дня нараджэння славутага земляка перайме-

наваць вуліцу Рачную ў вуліцу імя Яна Ходзькі. (А можна не адцягваць гэтае рашэнне ды прыняць яго сёлета – наўздагон 235-годдзю. – «КГ».)

Мечыслаў
СТАНКЕВІЧ,
г. Маладзечна

Міністэрства сувязі Рэспублікі Беларусь

Ф.СП-1

АБАНЕМЕНТ на газету **63320**
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Колькасць камплектаў

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

Каму (прозвішча, ініцыялы)

ДАСТАВАЧНАЯ КАРТКА на газету **63320**
(індэкс выдання)

Краязнаўчая газета

Кашт	падпіскі	_____ руб.	Колькасць камплектаў
	пераадрасоўкі	_____ руб.	

на 20 год па месяцах

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----

Куды (паштовы індэкс) (адрас)

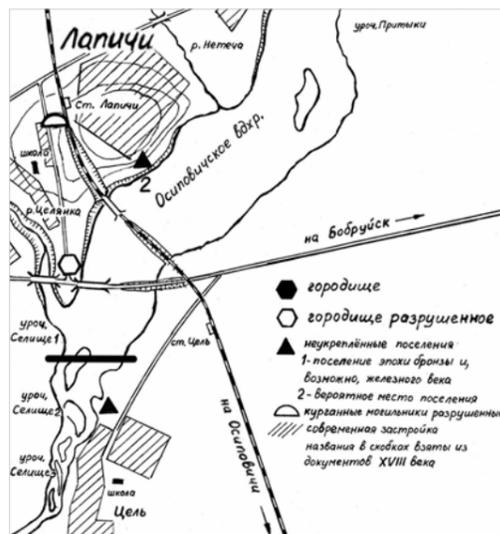
Каму (прозвішча, ініцыялы)

Знішчаецца помнік гісторыі

Пад час рэканструкцыі шашы Мінск–Гомель на беразе Свіслачы каля мястэчка Лапічы Асіповіцкага раёна знішчаецца старажытнае селішча. Помнік гэты вучонымі-археалагамі не вывучаўся і ў гістарычнай літаратуры не зафіксаваны.

Селішча мела плошчу каля аднаго гектара. Таўшчыня культурнага пласта ад 30 да 50 сантыметраў. У ніжняй частцы – шмат знаходак крамянёвых адшчэпаў, таму, верагодна, яно адносіцца да эпохі бронзы. Верхняя частка культурнага пласта адносіцца да эпохі Кіеўскай Русі. Селішча загінула ў пажары хутчэй за ўсё ў сярэдзіне XIII стагоддзя. Зараз помнік гіне канчаткова.

Такім чынам, факты сведчаць аб тым, што ўсе законы, накіраваныя на ахову помнікаў гісторыі і культуры, не выконваюцца, пастановы не працуюць, а ўсе словы – застаюцца прыгожымі словамі.

План размяшчэння гістарычных помнікаў у наваколлі Лапічаў. Тоўстая лінія на плане – мост, які будзеца

Юрый КЛЕВАНЕЦ,
г. Асіповічы

Знаходкі з селішча: уверх – кераміка Кіеўскай Русі, унізе – крамянёвыя адшчэпы

Фота аўтара

Ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету» на II-е паўгоддзе 2012-га. Будзьма разам!

Індывідуальная падпіска

1 месяц	9 870 руб.
3 месяцы	29 610 руб.
6 месяцаў	59 220 руб.

Ведамасная падпіска

1 месяц	10 145 руб.
3 месяцы	30 435 руб.
6 месяцаў	60 870 руб.

«Краязнаўчая газета» ў Іўеўскім раёне

Годна заявіць: «Мы – івейцы!», або Чатыры бакі свету Іўя – 2

Да дня горада ў Іўі, пра якое наша газета распавяла ў мінулым нумары, была прымеркаваная і навукова-практычная краязнаўчая канферэнцыя «Іўеўская зямля – сузор’е народаў, рэлігій, культур», якую арганізавалі раённы выканаўчы камітэт, аддзел культуры райвыканкама, цэнтральная раённая бібліятэка сумесна з Гродзенскім дзяржаўным універсітэтам імя Янкі Купалы.

Першыя слова меў М. Валчэцкі, які кротка распавёў пра сённяшні дзень Іўеўскага раё-

на, прывітаў удзельнікаў і гасцей канферэнцыі. Пасля яго рэй вёў кандыдат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісто-

рыі Беларусі ГрДУ Сяргей Амелька. Ён падрыхтаваў адразу два даклады – «Роля шляхты ў гісторыі і культуры Іўеўскага краю» і «Сямейная гісторыя і генеалогія шляхецкіх родаў Іўеўшчыны ў Цэнтральным дзяржаўным гістарычным архіве Літвы». На знаходкі ў літоўскіх архівах абапіралася ў сваім дакладзе «Новыя крыніцы па гісторыі Іўя XVII – першай чвэрці XX стагоддзя» і канды-

дат гістарычных навук, дацэнт кафедры гісторыі ГрДУ Іна Соркіна. Яна звярнула ўвагу на малаўжываны цяпер тэрмін «штэтл», які ўзнік у асяроддзі месцавых яўрэяў у XVII стагоддзі. «Хаця сёння Іўе мае неафіцыйны статус сталіцы татараў Беларусі, – зазначыла навуковец, – але калі паглядзець нацыянальны склад насельніцтва мястэчка ў мінулыя стагоддзі, пабачым, што пераважалі тут яўрэі. У 1870 годзе іх было 63,1% ад насельніцтва, у пачатку мінулага стагоддзя – 72,5%, каталікоў у той час было 16,5%, мусульманай – 10,3%, праваслаўных – 0,7%». Яшчэ адзін іх калега па ўніверсітэце, кандыдат гістарычных навук Андрэй Гецэвіч, родам з старажытнага мястэчка Ліпнішкі, што на Іўеўшчыне, даследвае гэты рэгіён. Яго даклад

«Інвентары Ліпнішак і Геранёнаў як гістарычная крыніца» абапіраецца на дакументы XVI – XVII стагоддзяў, а нейкія факты з мінуўшчыны, лічыць навукоўца, арганізатары аграгатурызму могуць скарыстоўваць дзеля прыцягнення турыстаў. Прыкладам, ёсць звесткі, што некалі існавала Ліпнішкае графства, але фактаў вядома няшмат, таму цяпер гэтая тэма распрацоўваецца сумесна з мінскімі навукоўцамі. «Увогуле, шмат інфармацыі я прывёз з архіваў і па іншых паселішчах, – зазначыў А. Гецэвіч. – Таму трэба дзяліцца, разам даследаваць, бо аднаму цяжка ўсё падняць».

(Заканчэнне на стар. 5)

Бабраўніцкая бібліятэка-музей, філіял цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Астравецкага раёна, створаная на базе Бабраўніцкай сельскай бібліятэкі рашэннем Астравецкага райвыканкама ад 26 чэрвеня 2002 года. Бібліятэка-музей – установа комплекснага віду і спалучае функцыі бібліятэчнай і музейнай устаноў, забяспечвае ўмовы для карыстання бібліятэчнымі паслугамі, займаецца зборам, захаваннем і вывучэннем прадметаў і аб’ектаў культурнай спадчыны мясцовасці. Гэтая бібліятэка-музей стала пераможцай XI рэспубліканскага конкурсу «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры». Цяпер яна адна з найвядомых устаноў раёна.

Працуе тут Сафія Іосіфаўна Комар, ураджэнка вёскі Бабраўнікі. Лёс яе бацькоў быў такім жа нялёгкім, які і ва ўсіх, хто зведаў пакуты ў час Вялікай Айчыннай вайны. Маці была вывезеная ў Нямеччыну, там і пазнаёмілася са сваім абраннікам. Пасля заканчэння мясцовай васьмігодкі Сафія атрымала сярэдняю адукацыю ў Варнянах, неўзабаве выйшла замуж, нарадзіла сына і памяннула месца жыхарства на сталіцу, але сэрцам была заўсёды ў сваім родным кутку.

Калі вярнулася ў Бабраўнікі, найперш уладкавалася ў мясцовы сельскі клуб. Паступіла ў Гродзенскае культурна-асветнае вучылішча, атрымала спецыяльную адукацыю.

У 1992 годзе бабраўніцкі клуб закрылі, і Сафія Іосіфаўна стала загадчыцай бібліятэкі, якая размяшчалася ў адным будынку з пачатковай школай (неўзабаве закрылі васьмігодку). Той час яна ўспамінае з настальгіяй: заўсёды дзіцячы гоман напаўняў жыццём і школу, і бібліятэку.

Спраўная і ў сям’і, і на працы яна заўсёды імкнецца павысіць свой прафесійны ўзровень, і яе паважаюць месцічы. А што патрэбна вясцоўцам, Сафія Іосіфаўна ведае даўно, бо вырасла сярод гэтых людзей. Яна не чакала, калі чытач пагрукаецца ў дзверы бібліятэкі, а сама не раз на тыдзень абыходзіла маленькія вёскі, кнігі падбірала з улікам узростаў катэгорыяў. І калі было прапанавана збіраць у бібліятэцы старыя рэчы, каб стварыць этнаграфічны куток, яна зразумела: гэта тое, што трэба, што зможа аб’яднаць і старых, і маладых.

Напачатку саромелася хадзіць па хатах, прасіць нешта. Ды людзі самі прыйшлі на дапамогу. Першую каштоўнасць – калаўрот – прынесла Рэгіна Іосіфаўна Блашкевіч. З таго і пайшло: хто незвычайнай працы саламяны збан падаруе, а хто – пацямнеае ад часу люстра ў арыгінальнай раме; той старадаўнюю драўляную каўбас-

Асоба ў краязнаўстве

ніцу (ці помніць хто, як з дапамогай такой хітрай прылады рабіліся «пальцам пханья» каўбасы), а гэты – лапці лыкавыя; нехта рэдкай прыгажосці гэтай тонкай справы былі.

Сафія Комар

саматканы ручнік, а іншы – стары патэфон; той – дзіцячую люльку, а гэты – рознакаляровыя, бы вясёлка, ходнікі.

Асобная гісторыя была з кроснамі, іх адшукалі на гарышчы адной з хатаў. Сяк-так сцягнулі жанчыны грувасткія прылады, а вось як іх сабраць, каб ткацкі станок атрымаўся, ніяк прыдумаць не маглі.

Звярнуліся па дапамогу да слыннай бабраўніцкай ткачыкі Ірыны Іосіфаў-

ны Мураўскай: яна і сама за кроснамі з дзяцінства сядзела, рэдкай прыгажосці ручнікі ды дываны ткала, і маці яе, і бабуля вядомымі ў акрузе майстрыхамі гэтай тонкай справы былі.

Дапамагла ім Ірына Іосіфаўна сабраць кросны – сапраўды вялізныя, нідзе ў вёсках да таго і не бачаныя. Жанчына прыпомніла, як яшчэ малым дзяўчочкам бачыла, што на такіх кроснах бабулі ткалі дываны – суцэльныя, бяшшоўныя. Так што гэтыя кросны, што стаяць цяпер у Бабраўніках у бібліятэцы, можа, самыя старыя ў раёне, а можа, і ў краіне. А што яны яшчэ з пазамінулага стагоддзя – дакладна.

Шмат мне дапамог у збіранні музейных каштоўнасцяў Уладзіслаў Браніслававіч Праўдзецкі, – гаворыць Сафія Іосіфаўна. – Гэта ўвогуле вельмі цікавы чалавек, які, хоць і жыве цяпер у Вільні, шчыра цікавіцца гісторыяй роднага краю. Ён падарыў бібліятэцы-музею багатую нумізматычную калекцыю. Часта бываючы ў Бабраўніках ці навакольных вёсках, заўсёды звяртае ўвагу на арыгінальныя старадаўнія рэчы – і ці сам выпрасіць, прынясе, ці мне падкажа, да каго звярнуцца.

Паступова стварэнне музея стала справай гонару для мясцовых жыхароў: многім хацелася пакінуць пасля сябе памяць. Тым больш, што Сафія Іосіфаўна помніць усіх «дарыцеляў». Да прыкладу, шмат цікавых збанкоў, цаборкаў перадала ў музей Яніна Лукша з Шульнікаў. Жанчыны ўжо, на жаль, няма, а стваральніца музея ўсім раскажае пра экспанаты і жанчыну,

што іх падарыла, – і такім чынам працягваецца жывая памяць пра чалавека.

Так, рэч да рэчы, экспанат да экспаната – і этнаграфічны куток у Бабраўніцкай сельскай бібліятэцы перарос у пакой, а той, у сваю чаргу, у сапраўдную музейную экспазіцыю, якой стала цесна ў памяшканні. Таму пустыя класы былі вельмі дарэчы. Аддзел культуры, улічваючы ўсе абставіны, рэарганізаваў Бабраўніцкую сельскую бібліятэку ў бібліятэку-музей.

Можна, нейкі скептык скажа: «А каму патрэбны гэты музей у перспектыве?» Але ж ходзіць! І вясцоўцы, і іх дзеці, што прыязджаюць сюды пагасціць, ды і з інных вёсак прыходзяць людзі, каму неаб’якая гісторыя роднага краю, жыццё нашых продкаў. З цікавасцю разглядаюць экспанаты, распытваюць, захапляюцца – і цягнецца такім чынам нітачка, што звязвае мінулае і сучаснае, не рвецца павязь часоў.

Але не толькі захаваннем і прымножэннем музейнай экспазіцыі і не толькі бібліятэчнай справай займаецца Сафія Іосіфаўна. Яна піша летапіс сваёй вёскі, і ў гэтым бібліятэкару таксама дапамагаюць пажылыя людзі. Напэўна, ад такіх васьмі стасункаў і нарадзілася ў бібліятэкара ідэя стварыць клуб «Залаты ўзрост». Раз на месяц збіраюцца ўжо сталыя жанчыны ў бібліятэцы, каб пасядзець разам, папіць духмянай гарбаты, пагаманіць пра тое-сёе, падзіліцца ўзорамі вышыванак (у вёсцы непераўзыйдзеныя майстрыхі гэтай справы, можна сказаць, сапраўдныя мастачкі – Вера Іванаўна Дарашкевіч і Галіна Казіміраўна Мураўская) ці рэцэптамі кулінарыі, часам паспяваць. А найбольш – адагрэцца душою.

Але стала апошнім часам заўважаць Сафія Іосіфаўна, што неяк пакрыўджанай застаецца вясковая моладзь: усё, маўляў, для пажылых, нібы нам адпачыць не хочацца. Калі бібліятэцы перадалі будынак школы, то і для маладых з’явілася магчымасць наладжваць цікавыя мерапрыемствы – месца хапае. З энтузіязмам прынялася Сафія Іосіфаўна абжываць новае памяшканне. Яна сваімі рукамі зрабіла для бібліятэкі фіранкі і настольнікі, сама адрамантавала памяшканні, аформіла выстаўкі, стварыла ўтульнасць і камфорт у інтэр’еры.

Хоць і адна ў Бабраўніках установа культуры, ды своеасабліва, а гаспадыня яе – сапраўдны энтузіяст сваёй справы. Сафія Іосіфаўна імкнецца, каб кожны знайшоў тут сабе адпачынак для душы і спазнаў нешта новае. Паспех яе працы ў тым, што яна ўмее аб’яднаць вакол сябе людзей, жыве інтарэсамі і справамі аднавяскоўцаў.

В. ПІНЧУК, намеснік дырэктара Астравецкай ЦБС

Янка Купала.

Дыялог з XXI стагоддзем

20 і 21 чэрвеня ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы прайшлі X Міжнародныя Купалаўскія чытанні, прымеркаваныя да 130-годдзя з дня нараджэння класіка.

Першы дзень чытанняў быў цалкам прысвечаны пленарнаму пасяджэнню, якое адбылася ў памяшканні музея. Вітальныя словы на пачатку канферэнцыі ўзялі дырэктар гасціннага дома песняра Алена Ляшковіч, намеснік міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі, старшыня Міжнароднага фонду Янкі Купалы, доктар філалагічных навук Вячаслаў Рагойша. Галоўны рэдактар часопіса «Роднае слова» Зоя Падліпская не толькі прывітала ўдзельнікаў і слухачоў, але і прадставіла апошні нумар часопіса, цалкам прысвечаны знакамітым юбілярам – Янку Купалу і Якубу Коласу, іх жыццю і творчасці. Яна спынілася на шчыльным супрацоўніцтве музея і рэдакцыі (супрацоўнікі музея выступаюць у выданні ў якасці аўтараў) і раскрыла невялікую таямніцу: у рэдакцыі падрыхтаванае выданне М. Труса «Янка Купала ў Славакіі», якое хутка пабачыць свет. Парадавалі сваімі выступамі Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Славацкай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь Мар'ян Серватка, які прачытаў Купалавы вершы па-беларуску, а таксама Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Украіны Раман Лубкіўскі, які сцвердзіў, што мова – галоўнае ў народа, прыводзіў прыклады змагання за мову ва Украіне і, канечне ж, прачытаў некалькі вершаў Купалы па-ўкраінску.

В. Рагойша, З. Падліпская, Т. Стружэцкі, М. Серватка, У. Адамушка, Р. Лубкіўскі

Нечаканымі падарункамі здзівіў дырэктар Дэпартаменту па архівах і справаходстве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь Уладзімір Адамушка: ён перадаў у дар музею копіі 34-х раней невядомых дакументаў, што тычацца жыцця і творчасці паэта. Матэрыялы былі атрыманыя дзякуючы супрацоўніцтву Дэпартаменту (названага дырэктара і Ганны Запартыка) з Расійскім архівам літаратуры. Самыя раннія дакументы датуюцца 1911, 1918, 1919-мі гг. Ёсць таксама 19 лістоў Янчука, перапіска са знаёмымі і сябрамі, у якой абмяркоўваліся беларускія пытанні. А таксама копія пратакола Саюза пісьменнікаў БССР і інш.

Дырэктар музея шчыра падзякавала за такія каштоўныя падарункі. Не дзіўна, бо гэта яшчэ адзін крок наперад у даследаванні жыцця і творчасці нашага пісьменніка.

Пасля перапынку на абед госці і ўдзельнікі канферэнцыі выправіліся на адкрыццё літаратурна-дакументальнай экспазіцыі мемарыяльнага запаведніка «Вязынка». Акрамя самой прэзентацыі экспазіцыі ўдзельнікі чакала музычная імпрэза, падрыхтаваная гуртом «Мілавіца».

Другі дзень канферэнцыі быў адзначаны працай трох секцыяў: «Творчая спадчына Янкі Купалы ў гісторыка-літаратурным і культурным кантэксце канца XX – пачатку XXI стст.»; «Ушанаванне памяці песняра музейнымі сродкамі»; «Купала і сучаснасць: новыя аспекты вывучэння спадчыны паэта». Агулам на трох секцыях быў прадстаўлены 31 даклад. Кожны быў адметны і раскрываў не толькі сувязь творчасці песняра з сучаснасцю, але і раней невядомыя факты яго жыцця.

Завяршылася канферэнцыя падвядзеннем вынікаў.

Маша МЕДЗВЯДЗЁВА
Фота аўтара

Віктарына

Песнярам роднага слова прысвячаецца

Купалле... Старажытнае свята, якое Янка Купала заспеў ужывой непарарванай традыцыі. Які верш Янкі Купалы цалкам захоўвае структуру і рытміку вядомай песні-гульні, надзвычай папулярнай ва ўсіх, хто ладзіць Купалле ў XXI стагоддзі?

Чакаем вашыя адказы да 17 ліпеня ўключна. Да ведама чытачоў: у віктарыну можна ўключыцца з адказу на любое пытанне, бо ўвага будзе звяртацца на дакладнасць адказу і, па магчымасці, яго разгорнутасць.

Свята музыкі і паэзіі ў Вязынцы

Нядаўна гасцінная зямля роднага куточка Янкі Купалы Вязынка вітала аматараў чароўных мастацтваў – музыкі і паэзіі, паміж якімі існуюць асаблівыя адносіны: слова і гук ніколі не існавалі асобна. Таму не выпадкова, што менавіта на гэтай блазнава-веннай зямлі адбыўся фінальны канцэрт конкурсу аўтарскай песні «Купалаўскія вакацыі», прысвечаны 130-годдзю з дня нараджэння Песняра. У гэтым маляўнічым куточку Беларусі ўсё нагадвае пра яго: і хата, дзе ён нарадзіўся, і старыя ліпы, якія, магчыма, памятаюць малага Яся, і чыстыя воды ракі Вязынка. Здаецца, тут нават кветкі пахнуць па-асабліваму, і птушкі спяваюць прыгажэй, чым дзе небудзь. Першы і адзіны ў Беларусі конкурс аўтарскай песні «Купалаўскія вакацыі» сабраў шмат прыхільнікаў музыкі і купалаўскай паэзіі. Фестываль сёлета праходзіў трэці раз; у фінал конкурсу прайшлі 16 выканаўцаў бардаўскай песні, сярод якіх былі і пачаткоўцы, і ўжо вядомыя музыкі. Усё мерапрыемства праходзіла на вольным паветры, каля будынку былога свірна, пад цяністымі шатамі вялізных ясеняў.

Выбраць лепшых належала прафесійнаму журы, якое ўзначаліла Наталля Стрыбульская, намеснік дырэктара Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы. У склад журы ўваходзілі таксама вядомыя беларускія барды Алесь Камоцкі, Вольга Акуліч, пісьменніца і журналістка газеты «СБ. Беларусь сёння» Людміла Рублёўская, вядучы спецыяліст аддзела культуры Маладзечанскага райвыканкама Іна Ахполава і галоўны спецыяліст Цэнтральнага камітэта Беларускага прафсаюза работнікаў куль-

туры Андрэй Аліферовіч. На канцэрце таксама прысутнічаў вядомы беларускі паэт Віктар Шніп. Многія песні былі напісаныя выканаўцамі на вершы Янкі Купалы, фестываль праходзіў на чысцюкай, нашай роднай, беларускай мове.

Пётр Русаў

Вяла рэй загадчык аддзела Дзяржаўнага музея Янкі Купалы Вольга Пархімовіч. Фестываль адкрыў аўтар-выканаўца, кампазітар, аранжыроўшчык і паэт, шматразовы лаўрэат і дыпламант конкурсаў аўтарскай песні Аляксей Нежавец песняй на словы Навума Гальпяровіча «Хто мы тут?». Гісторык, археолаг, грамадскі дзеяч Пётр Русаў, вядомы таксама і як бард (ён аўтар многіх песняў на словы Янкі Купалы, Ларысы Геніюш, Наталлі Арсенневай, Генадзя Бураўкіна), парадаваў глядачоў выкананнем песняў «Я ад вас далёка» і «Над сваёй Айчызнай» на Купалавы словы. Ансамбль «Берагіня» са Стоўбцаў вядомы далёка за межамі нашай краіны. Чыстыя галасы квартэта ў складзе Тамары Барухавай, Ірыны Пазняк, Алены Бохан і Ірыны Карніцкай пакарылі ўсіх прысутных. У прыгожых беларускіх строях яны з вялікім майстэрствам выканалі спачатку песню «Пад ліпамі» на верш Міколы Маляўкі, а за-

тым вакальны трыпціх на вершы Максіма Багдановіча, Янкі Купалы і Якуба Коласа («Максім і Магдалена», «На Купалле» і «Калыханка»). З гумарам выканалі песні на вершы Янкі Купалы «Доля» і «Пры вышпцы» артысткі віцебскага дуэта «Доля» Святлана Пышненка і Іна Шабельная. Парадаваў сваім выступленнем гурт з Мінска «аРБа». А самай юнай удзельніцай фестывалю была 17-гадовая Анастасія Шыманка з Івянца.

Напрыканцы ўрачыстасцяў адбылося ўзнагароджанне артыстаў: Ганаровыя граматы атрымалі ўсе ўдзельнікі фестывалю, а пераможцы ў чатырох намінацыях атрымалі каштоўныя падарункі. Бард з Мінска, лаўрэат некалькіх рэспубліканскіх і міжнародных прэміяў Сяргей Антонаў быў адзначаны ўзнагародаю ў намінацыі за лепшае выкананне песні на словы Янкі Купалы. За лепшае спалучэнне тэксту і музыкі падарунак атрымаў гурт «аРБа».

А ў намінацыі сімпатыі глядачоў лепшым быў прызнаны бард Міхаіл Мінцэль. Свята ўдалося, і, здаецца, вялікі песняр беларускага народа ўзрадаваўся там, на нябёсах, і ўсміхнуўся сваёй добрай, шчырай усмешкай, глядзячы, як шануюць яго ўдзячныя нашчадкі.

Да пачатку канцэрта і пасля яго глядачы змаглі азнаёміцца з адноўленай літаратурна-дакументальнай экспазіцыяй хаткі-музея, дзе былі выстаўлены новыя матэрыялы пра жыццё і творчасць Янкі Купалы: аўтабіяграфічныя матэрыялы, радавод Луцэвічаў да XVII стагоддзя, архіўныя дакументы, фотаздымкі. А ў пакоі, дзе жыла сям'я Луцэвічаў, быў адноўлены тагачасны інтэр'ер.

Дамоў вяртаўся са святочным настроем, быццам пабываў у гасцях у самога класіка і сам-насам гутарыў з ім. А напрыканцы хочацца падзякаваць арганізатарам гэтага свята: Міністэрству культуры Рэспублікі Беларусь, Дзяржаўнаму музею Янкі Купалы, ЦК Беларускага прафсаюза работнікаў культуры, Маладзечанскаму райвыканкаму і іншым установам.

Лявон ЦЕЛЕШ
Фота аўтара

Квартэт «Берагіня»

«Краязнаўчая газета» ў Іўеўскім раёне

Годна заявіць: «Мы – івейцы!», або Чатыры бакі свету Іўя – 2

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 3)

Яшчэ адзін даклад падрыхтаваў Дзмітрый Захарэвіч, загадчык Лідскага антытуберкулёзнага дыспансера. Аказваецца, нават у такой неінтрыгоўнай тэме, як «3 гісторыі аховы здароўя на Іўеўшчыне», можна знайсці незвычайныя факты. Спадзяюся, чытач пабачыць гэты даклад (як і некаторыя іншыя) на старонках нашай газеты. Пакуль жа спынюся на некаторых момантах. Ідэя адкрыцця аптэкі ў Ліпнішках належала Юзафу Пілсудскаму, напрыканцы XIX стагоддзя рэвалюцыянеру-сацыялісту. І неўзабаве пасля пачатку працы ўстановы тут пачалося выданне падпольнай газеты, якую фактычна рэдагаваў Пілсудскі. Цікавая гісторыя яе выхаду і закрыцця. Але не будзем раскрываць усе падрабязнасці.

Частку паведамленняў на канферэнцыі пачаў начальнік аддзела культуры Іўеўскага райвыканкама Георгій Гагарын. Ён зазначыў, што апошнім часам скарачаны 14 бібліятэкаў раёна і 14 клубных устаноў. «Але думаю, – тут жа сказаў ён, – што якасць абслугоўвання ад гэтых не пагоршылася. Мы шукаем партнёраў, якія могуць дапамагчы культурнікам, ствараем брэндавыя мерапрыемствы. Працуем таксама з аграадзібамі, звяртаемся да абрадаў, што пачалі забывацца. Штогод раённая бібліятэка сумесна з сельскімі займаюцца краязнаўчай працай, удзельнічаюць у абласных і рэспубліканскіх конкурсах, маюць узнагароды. Складаем таксама экскурсійныя маршруты, ёсць так званыя «Залатое кола Іўеўшчыны». Помнікі архітэктуры ўтрымліваюцца ў належным стане, цяпер хочам пачаць рэстаўрацыю палаца роду Умястойскіх у Жамыслаўі». Тут варта дадаць, што і сапраўды бібліятэкары раёна шмат робяць у галіне краязнаўства – выдаюць брашурны і зборнікі пра цікавыя мясціны раёна і слаўных землякоў, распрацоўваюць электронныя выданні, віртуальныя экскурсіі па горадзе і раёне. У будынку раённай бібліятэкі нават дзейнічае своеасаблівы музей бібліятэчнай справы Іўеўшчыны, дзе ёсць старадрукі і газеты пачатку мінулага стагоддзя, кнігі сучасных аўтараў з іх аўтаграфамі, а таксама выстаўлены ўзнагароды. Сярод іх – і дзве Граматы Беларускага фонду культуры (адзін – за перамогу ў конкурсе «Бібліятэка – асяродак нацыянальнай культуры»). Пад час канферэнцыі Святлана Мірончык з рук галоўнага

Перад пачаткам канферэнцыі
(І. Соркіна, С. Амелька, С. Мірончык)

спецыяліста аддзела па справах рэлігій і нацыянальнасцяў Гродзенскага аблвыканкама Уладзіміра Скрышко атрымала Дыплом III ступені, якім узнагароджана раённая бібліятэка за перамогу ў конкурсе на лепшую пастаноўку ідэалагічнай працы ў вобласці за мінулы год. Шкада толькі, што пра паспяховаю вялікую працу амаль не ведаюць калегі з іншых куткоў краіны. Рэдкія краязнаўцы Іўеўшчыны і на старонках «Краязнаўчай газеты». Пэўна, пасля больш блізкага знаёмства будзем супрацоўнічаць больш шчыльна. Зрэшты, гэтае тычыцца і рупліўцаў з іншых рэгіёнаў краіны. Сябры, не будзьце занадта сціплымі (рэч жа, відаць, не ў ляноце, калі праводзіце вялікую працу?) – пішыце нам, распавядайце пра свае адкрыцці! А мы будзем тыражаваць гэта на ўсю дзяржаву. Так будзе меней белых плямаў.

Пра тое, што на Іўеўшчыне багата рупліўцаў даследавання даўніны і традыцыяў, я пісаў у мінулым нумары. Тут жа спынюся на выступленнях, што падрыхтавалі некаторыя з іх да сваёй канферэнцыі.

В. Врублеўскі

А дметна, што пра хрысціянскія канфесіі распавядалі настаяцель храма Святога мучаніка дзіцяці Гаўрыіла Беластоц-

Т. Барадач

кага, Слуцкага Вячаслаў Пашкевіч і косяндз-дэкан касцёла Святых апосталаў Пятра і Паўла Ян Гавецкі. Першы з іх адзначыў, што ў сярэднія вёччы на сённяшняй тэрыторыі раёна ўсё ж былі праваслаўныя храмы. Праўда, «многія былі спаленыя бязбожнікамі, некаторыя – закрытыя, пераабсталяваныя, сёння частка вернутая вернікам». Ёсць таксама звесткі, што ў часы Вялікай Айчыннай вайны быў малітоўны дом, але гэта няпэўна. Найбольш праваслаўных на гэтай зямлі з'явіліся як бежанцы ў Другую сусветную і ў 1950–1960-я гады, калі сюды прыязджалі паводле накіравання на працу. Ганарацца праваслаўныя Іўя, што ў мясцовым прыходзе пабываў Патрыярх Алексій II. Дарэчы сказаць, што сённяшня

царква ў райцэнтры – былы раддом, пераабсталяваны пад храм. Дзе нараджаліся людзі фізічна, цяпер нараджаюцца, крэпнучы і ўзрастаюць іх дух, душа – такая сімвалічная асаблівасць. Згадкамі пра свайго святароў-папярэднікаў пачаў кс. Гавецкі. Выхадзец з іншага рэгіёну, ён шчыра палюбіў новых землякоў, новы дом.

Пра аднаго з пробашчаў касцёла распавяла настаўніца Іўеўскай СШ Яўгенія Макуцэвіч. Акурат тут служыў, памёр і пахаваны побач з храмам косяндз Ідэльфонс Бобіч, які паходзіць з Дзісеншчыны, многім вядомы як беларускамоўны пісьменнік Пётра Просты. «Пасля яго засталіся польскамоўныя працы, – распавяла выступоўца, – у якіх зафіксавана шмат звестак пра касцёл на мяжы стагоддзяў. Ужо ёсць пераклад, што зрабіў Іван Пракопчык, – толькі друкаваць». Бібліяграф раённай бібліятэкі Жанна Гарбачэўская свой выступ назвала «Іўеўскія татары: гістарычны лёс народа». Адлік іх на гэтай зямлі пачынаецца з 1395 года, калі тут пасяліліся татары хана Тахтамыша. Цягам стагоддзяў абшчына павялічвалася, а прозвішчы, што фігуравалі ў дакументах XV–XVIII стагоддзяў, захаваліся ў горадзе і сёння. Больш за стагоддзе тут амаль без перапынку дзейні-

Г тарэйшы краязнавец раёна Валянцін Врублеўскі, аўтар некалькіх кніг, свой выступ сфармаваў як шэраг прапаноў да мясцовых уладаў. Прыкладам, аб рэстаўрацыі Жамыслаўскага палаца, аб падтрымцы музея культуры, аб пераглядзе выявы жанчыны на цяперашнім гербе горада («Яна ж не ў славянскім адзенні, падперазана кушаком, жанчына ў такім выглядзе не магла трымаць кнігу, – зазначыў краязнаўца, – трэба яе пераапрацаваць у беларускі строй»). І яшчэ адну тэму падняў сп. Врублеўскі: «Варта вярнуць некаторым населеным пунктам іх гістарычныя, спаконвечныя назвы, заявіць, што мы – івейцы, што край наш – Івейшчына, а раён – Івейскі. Людзі ў нас гэтак кажуць здаўна». «Гісторыя і лёсы дзяцей Іўеўскага дзіцячага дома» – тэма паведамлення Івана Пракопчыка. Унікальнасць у тым, што ён быў створаны ў другой палове 1942 года фашысцкімі акупантамі. Усё рабілася з мэтай, каб галодная, непрытульная малеча не крапа, не свавольнічала – не дакучала акупацыйным уладам. Пасля вызвалення раёна дзіцячы дом праіснаваў аж да 1961 года. У «Невядомых старонках Геранічэнка спынілася на гісторыі гэтага мястэчка, распавяла пра мясцовы касцёл, якому ў 2019-м будзе 500 гадоў.

І добрым дапаўненнем для ахвочых стала экскурсія ў музей нацыянальных культуры.

Як бачым, выступленні з каналі самыя розныя тэмы. Шкада толькі, што ўжывоў іх пачулі няшмат людзей. Застаецца спадзявацца, што планы выдаць усе даклады асобнаю кнігаю (як тое зроблена з матэрыяламі ранейшай краязнаўчай канферэнцыі, што прайшла ў 1998 годзе) будуць ажыццэўленыя. Напрыканцы ж толькі дадам, што прайшло мерапрыемства ў зале пасяджэнняў райвыканкама. Ужо гэта, а таксама тое, што ад пачатку да канца прысутнічалі старшыня раённага Савета дэпутатаў Фелікс Варанюк, старшыня райвыканкама М. Валчэцкі, начальнік раённага аддзела культуры Г. Гагарын, а таксама прадстаўнікі Гродзенскага аблвыканкама, кажа пра значнасць і важкасць, што надавалі падзеі мясцовыя ўлады. І тут варта парадавацца, бо не ў кожным раёне краязнаўцы, даследчыкі мінуўшчыны свайго рэгіёну знаходзяць параўменне і падтрымку сваёй дзейнасці.

Уладзімір
ПУЧЫНСКІ,
фота аўтара

Аўтар выказвае падзяку за дапамогу і спрыянне старшыні Іўеўскага райвыканкама М. Валчэцкаму, начальніку аддзела культуры Г. Гагарыну і супрацоўнікам цэнтральнай раённай бібліятэкі (дырэктар С. Мірончык)

Здабыткі, страты і перспектывы «Берагіні-2012»

У г.п. Акцябрскі Гомельскай вобласці 21–24 чэрвеня менавіта ў дні летняга сонцастаяння адбыўся чарговы, сёмы па ліку, Рэспубліканскі фестываль фальклорнага мастацтва «Берагіня».

Сёлета на гасціннай рудабельскай зямлі сабралася як ніколі багата ўдзельнікаў конкурсных намінацый з усіх рэгіёнаў Беларусі. Завіталі на свята народнага мастацтва фальклорныя калектывы славянскага замежжа з Расіі (г. Пскоў, г. Масква, Ніжагародскі раён) і Украіны (г. Палтава). Агульная колькасць удзельнікаў дасягнула васьмі сотняў.

Калена першае

Акцябрскі вітаў удзельнікаў фестывалю буяннем ружаў на цэнтральнай плошчы, водарам ліпавай квецені, зелянінай і чысцінёю вуліцаў з прыгожымі рознакаляровымі кветнікамі, шчырымі абдымкамі, поціскамі рук і ўсмешкамі членаў аргкамітэта і куратараў дэлегацыяў –

Разнастайныя мерапрыемствы «Берагіні» традыцыйна прадугледжвалі Рэспубліканскія дзіцячыя і маладзёжныя конкурсы па хараграфічным, музычным, дэкаратыўна-ўжытковым мастацтве і канцэртным выкананні, агляды-прэзентацыі аўтэнтчных гуртоў, выставак, падворкаў раёнаў, сельсаветаў і дамоў рамёстваў, выступы замежных гасцей, купальскае свята, прэс-канферэнцыю, дыскусіі і круглыя сталы.

З кожным фестывалем берагінскі рух шырыцца, набірае абароты і ўдасканальваецца. Дзе свае плённыя вынікі сістэмная і мэтанакіраваная праца, што вядзецца ў рэгіёнах у міжфестывальны перыяд.

Брэсцкая вобласць правяла на аснове канцэпцыі берагінскага руху

рэгіянальны фестываль радаводу, у якім прынялі ўдзел 17 тысячаў школьнікаў.

У Віцебскай вобласці створаная школа фальклорыстаў, ствараюцца каталогі носьбітаў аўтэнткі. З 2004 года праводзіцца абласны агляд-конкурс фальклорнага мастацтва «Ад пращураў да зор», у рамках

«Рудабельскія зорачкі»
(у цэнтры заснавальніца ансамбля Варвара Данілаўна Верас)

абраду «Шчадрэц» вёскі Рог Салігорскага раёна быў наддзены статус гісторыка-

руяванага ручніка, у васьмі з шаснаццаці дамоў рамёстваў працуюць ткацкія станкі, на якіх дзеці займаюцца ткацтвам. Рэалізуецца сумесны з тэлебачаннем праект «Тэра-гісторыка».

Кожны выніковы рэспубліканскі фестываль паднімаецца на чарговую прыступачку пашырэння ведаў з крыніцаў адшліфананай часам народнай мудрасці. У праграме «Берагіні-2012» з'явіліся новыя намінацыі: «Сольныя спевы», «Ансамблевыя мужчынскія спевы», «Траістая музыка» (творы мясцовай традыцыі ў выкананні ансамблевага трыа з традыцыйным для мясцовасці складам інструментаў), «Дэфіле-

Госці з Украіны ансамбль «Жива вода»

якога ладзяцца навуковыя канферэнцыі, а іх матэрыялы друкуюцца ў выданнях «Народная культура Віцебшчыны».

У Гомельскай вобласці ў рамках адбору прэтэндэнтаў на чарговы фестываль «Берагіня» ў конкурсе танцавальных параў удзельнічалі выканаўцы з ўсіх раёнаў.

На Гродзеншчыне амаль увесь 2011 год доўжыўся фестываль фальклору «Панямоння жыватворных крыніцы», пераможцы якога атрымалі пуцёўку на рэспубліканскі конкурс «Берагіня-2012». Быў арганізаваны конкурс апавядальнікаў народнай прозы, надрукаванае выданне па традыцыйных танцах.

Свой важкі ўнёсак у скарбонку адраджэння карэннай культуры паклалі фальклорысты сталічнай вобласці. Выдадзены грунтоўны навуковы двухтомнік Традыцыйная мастацкая культура Беларусі. 2011 год быў абвешчаны годам народнага касцюма Міншчыны, у рамках якога адбыўся конкурс рэканструкцыі традыцыйных строяў. Папоўніўся спіс нематэрыяльнай культурнай спадчыны: у 2009 годзе калядному

Адкрыццё выстаўкі фальклорна-фестывальных праектаў
(В. Калацэй, А. Ціханчук і Я. Глушэц)

культурнай каштоўнасці Рэспублікі Беларусь. З вялікім поспехам былі прэзентаваныя ў мінскім Палацы чыгуначнікаў мастацкія праекты «Берагіні».

На Магілёўшчыне штуршком да актывізацыі фальклорнага руху стаў «Год рамёстваў», праведзены ў 2008-м, калі была арганізаваная канферэнцыя па традыцыйным касцюме. Пасля яе выдадзены зборнічкі з узораў і апісаннямі рэканструяваных строяў і традыцыйных касцюмаў магілёўскага Па-дняпроў'я. У 2010 годзе адбыўся конкурс рэканст-

прэзентацыя народнага касцюма» сваёй мясцовасці. Упершыню ў фармаце выстаўкі прэзентавалі навукова-метадычныя і рэпертуарныя распрацоўкі і праекты абласных цэнтраў народнай творчасці і раённых цэнтраў культуры па даследаванні, аднаўленні, трансляцыі, папулярызацыі традыцыйнага народнага мастацтва рэгіёнаў.

Спецкар. «КГ»
Фота
Наталі КУПРЭВІЧ

(Працяг тэмы будзе ў наступным нумары)

Старшыня Акцябрскага райвыканкама,
сустаршыня аргкамітэта фестывалю
Тенадзій Сімановіч

супрацоўнікаў раённых метадычнага цэнтра народнай творчасці, дома рамёстваў, бібліятэкі, цэнтра гісторыі і культуры і іншых арганізацыяў. Каб дастойна сустраць берагінцаў і гасцей свята, кіраўніцтва раёна правяло вялікую падрыхтоўчую працу. Святочны выгляд набыла адноўленая і абсталяваная згодна з сучаснымі патрабаваннямі канцэртная пляцоўка ў гарадскім скверы з накрытаю дахам сцэнай і вялікай глядзельнай залай. Каб удзельнікі фестывалю адчувалі сябе ў Акцябрскім як дома, гаспадарамі былі створаныя максімальна спрыяльныя ўмовы пражывання, харчавання і вольнага часу, у тым ліку адмысловая культурная праграма.

Дэфіле-прэзентацыя народнага касцюма
(строі Лельчыцкага раёна)

Таємная мова ТКАЦТВА

Дзіцячая памяць – крыніца будучыні
Анатоль Жук

Гістарычная памяць народа – адзін з абавязковых атрыбутаў нацыі. Для захавання народных традыцыяў і абрадаў, а таксама для экспанавання элементаў, з якіх яны складаюцца, і функцыянуюць музеі. А што ж непасрэдна робіцца (калі робіцца) дзеля адраджэння і існавання саміх традыцыяў? Ёсць пытанне, ёсць і станоўчы адказ на яго.

Прыкладам, у філіяле Веткаўскага музея народнай творчасці імя Ф.Р. Шклярава прадстаўленая інтэрактыўная экспазіцыя «Жывое рамяство», дзе

кожны можа ўбачыць, як ткуць на кроснах, даведацца шмат цікавага пра старажытнае рамяство. А яшчэ, калі ёсць жаданне, паспрабаваць сябе ў якасці ткача. Пры філіяле працуе і этнаклуб «Параскева», які прымае ўсіх, хто хоча далучыцца да рамястваў: ткацтва, вышыўкі, вязання. Як жа адбываецца адраджэнне нацыянальнай памяці? – задаюся пытаннем і вырашаю наведваць этнаклуб.

Чэрвеньская нядзеля вырашыла парадаваць надвор'ем: сонечна і цёпла. У залах музея прыемная пракалода. Праз некаторы час з'яўляюцца дзяўчаты-ўдзельніцы этнаклуба Васіліса, Настасся і Алеся, і музей ажывае. Трэба ж і апошнімі навінамі падзяліцца, і падзеі ў свеце абмеркаваць! Вырашаюць, што варта набыць і корм для птушак, якія ў клетках жывуць: птушкі – вястункі Бога, менавіта праз іх пасылаем мы свае жаданні да яго. Наведвае клуб і хлопец – Аляксандр Нікіцін. Дарэчы, у дзень майго наведвання Аляксандр заканчваў ткаць сабе пояс.

Абмяркоўваючы набалеалае, дзяўчаты бяруцца за справу: хто за ткацтва, хто за пляценне фенечак. Знаходзіцца занятка і для мяне: утульна ўладкоўваюцца каля вертыкальнага станка па вырабе ходнічкаў з аक्रава, які тут

жа ахрышчаны намі ў безадходную вытворчасць. А калі да гэтага яшчэ дадаць, што само пляценне прасякнутае спакоем і раўнавагай, то становіцца зразумела, якім чынам нашыя продкі лячылі нервовую сістэму. Ды яшчэ возьмем у разлік наяўнасць побач нязменнага памочніка і дарадцы ў сферы народных рамястваў Пятра Цалкі, навуковага супрацоўніка музея. А размова, перапоўненая жартамі, песнямі, байкамі, усё не сціхае.

Пасля маленькага перапынку пераходзяць да наступнага пункта – вывучэння новага ўзору ткацтва. Такія арнаменты, як «зубатая калод-

лююць ніву, дзеляць яе на загончыкі, засяваюць зернем, назіраюць за першымі ўзыходамі і кветкамі, збіраюць ураджай, фіксуючы ўсё на сваіх малюнках. Пасля ўвага скіроўваецца на ручнікі. У залу «Міколава трава» прыйшлі нездарма: адна з іпастасяў Міколы – Мікола-сявец; менавіта на ручніках, якімі пакрывалі іконы, адлюстраваныя тыя арнаменты. Таму знаходзяць на ручніках і засеяную ніву, якая прымае выгляд ромба з кропачкамі, і кветачкі з усходамі, што ўвасабляюцца ў вывучаным дзяўчатамі арнаменце «лапа», і, нарэшце, налітыя сонцам каласы, якія нават на ручніках нізка пасхілялі галовы. Гэта і ёсць «кручча».

Усё суправаджаецца каментарамі, падсумоўваюцца вынікі працы. Для большай зацікаўленасці і асэнсавання зробленага праводзяцца паралелі мінулага з сучасным. Пятро тлумачыць, што раней ручнікі, якія насілі да крыжоў, крыніцаў, святых месцаў, былі своеасаблівай ахвярай і просьбай добрага ўраджаю і дастатку, то і выраб ручнікоў сёння мае ўсе падставы надзяляцца сэнсам, сімваламі, перадаючы самыя патаемныя мары і жаданні вырабніка. Спасцігшы магчымасць давараць ручнікам самае дарагое, дзяўчаты бяруцца за выраб схемы арнамента.

Прышоўшы аднойчы з настаўніцай у музей на экскурсію, дзяўчаткі вырашылі прысвяціць свой вольны час спасціжэнню народных рамястваў. Не дзіва: тут яны не толькі весела і радасна бавяць час, але і далучаюцца да таямніцаў старажытных рамястваў, спрабуюць сягнуць у беларускі менталітэт, робячы лялькі-абярэгі і саламяных птушак. Можа, і не ўсё пакуль ім зразумела дасканалы (малодшай з іх 8 гадоў, старэйшай – 12), але «закладваць падмурак пад нацыянальную гістарычную памяць патрэбна пачынаць з маленства», упэўнена канстатуе Пятро. Таму і з дзяўчатамі размаўляе па-беларуску, на роўных, чым заслугоўвае іх павагу. Ды і самі дзяўчаты час ад часу спрабуюць размаўляць па-беларуску, што само па сабе ўжо з'яўляецца заслугай Пятра.

Завяршылася сустрэча сумесным кармленнем птушак каля будынка музея. Відаць, ёсць-такі патаемныя мары, якія птушкі і данясуць да Бога. Дзяўчаты ж будуць шчыра чакаць іх спаўнення.

P.S. Быццам падгледзеўшы збег падзеяў і падслухайшы ўсё, чым гэтыя падзеі суправаджаліся, Анатоль Жук, аўтар аповесці, да якой увечары звярнулася, даводзіць наступнае: «Ашукваць можна ўсё і ўсіх. Адных нельга – дзяцей. Тут магчыма прывесці параўнанне з будаўніцтвам моста, наступны пралёт якога раптам пачынаеш майстраваць з пылу. І калі яно так, то на жаданы бераг Будучыні доўга, а можа, і ніколі не ступіць нага твайго народа, так і будзе ўсё жыццё над прорвай...». У этнаклубе «Параскева» дзяцей не толькі не ашукваюць, але і адкрываюць шырокі свет гістарычнага багацця з яго сімваламі і атрыбутыкай. Хочаце далучыцца да нацыянальнай скарбніцы – дзверы музея адчыненыя для ўсіх!

Марына ДАВІДЗЮК, г. Гомель

Гарадскі мікрараён

Гомельскае прадмесце

У 2012-м спаўняецца 235 гадоў з часу заснавання Беліцкага павета па ўказе Кацярыны II (1777) у адказ на прашэнне ўладальніка Гомеля графа П.А. Румянцава-Задунайскага

Навабеліцкі раён – адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка (гарадскі раён) у складзе горада Гомеля. Размяшчаецца, у адрозненне ад астатняй тэрыторыі горада, на левым беразе ракі Сож. У Навабеліцкім раёне жыве болей за 50 000 чалавек, што складае каля 10 % насельніцтва Гомеля. Галоўная магістраль – вуліца Ільча, якая працягнулася з поўначы на поўдзень і пачынаецца адразу за аўтамабільным мостам праз Сож, а потым пераходзіць у Чарнігаўскую шашу.

Да 1777 года на месцы сучаснага Навабеліцкага раёна знаходзілася пясчаная забалочаная мясцовасць з 20-ю дварамі старавераў, якія хаваўся ад пераследу царскіх уладаў. Непадальк ад возера Шапор яны заснавалі невялікае паселішча, сюды ж перасяліліся некалькі жыхароў з вёскі Каранёўкі.

Паводле адной з версій назва Беліца паходзіць ад слова «Бегліца» – так называлася мясцовасць, на тэрыторыі якой пасяліліся ўцекачы, паводле другой версіі – ад слова «Бель» – балоцістая мясцовасць. Абедзве версіі маюць гістарычнае пацвярджэнне.

У 1775 годзе Гомель, які знаходзіўся на правым беразе Сожа, па ўказе Кацярыны II «жаловался для увеселення» рускаму палкаводцу графу Румянцаву-Задунайскаму. Ён лічыў празмерным прысутнасць у Гомелі павятовых чыноўнікаў. Карыстаючыся сваімі сувязямі ў Сенаце і прыхільнасцю імператрыцы, граф дабіўся дазволу зрабіць Гомель прыватнаўласніцкім мястэчкам пры ўмове будаўніцтва ім новага горада. Месца для будаўніцтва было знойдзенае за 3 вярсты ад Гомеля – на левым беразе Сожа.

Вось як гэты эпізод апісваецца Вінаградавым у кнізе «Гомель. Его прошлое и настоящее»: «...Когда граф Румянцев-Задунайский приехал сюда, то увидел, что это не деревня, а хорошо укрепленный замок и довольно богатый торговый городок с польским, русским и еврейским населением; но особенно ему понравился замок, в котором он чувствовал себя полукрепостным владельцем. Так как оставшиеся свободными гомельские помещики были большею частью обращены в крестьянство и подчинены суду и власти своего владельца, то присутствие уездного комиссара и чиновников сделалось до некоторой степени излишним и стеснительным для владельца, а потому, в виду его настояний, возник вопрос о перенесении присутственных мест в другой город.

Помнік П. Румянцаву ў Гомелі

Герб Навабеліцы

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

В Сенате, от которого зависело решение этого вопроса, было отдано предпочтение созданию нового города. По поручению обер-прокурора кн. Вяземского, могилевский губернатор Пассек подыскал для него место. Это была опушка казённого леса в 3 вер. от Гомеля и в 1 вер. от левого берега Сожа, называвшаяся казённой Щокотовской дачей и застроенная десятками двумя старообрядческих дворов; от протекавшего невдалеке ручья будущий город был назван Белицею».

За 1777–1786 гады быў пабудаваны новы горад, названы Новай Белицай, які стаў цэнтрам Белицкага павета Магілёўскай губерні. У 1781 годзе Новая Белица атрымала герб. У 1852 годзе, калі горадам валодаў князь Ф.І. Паскевіч, павятовае цэнтр перамясціўся ў Гомель і павет стаў называцца Гомельскім. У 1854 годзе Новая Белица была далучаная да Гомеля ў якасці прадмесця.

Вялікую ролю ў далейшым развіцці Навабеліцы адыграла пракладка праз Гомель Лібава-Роменскай чыгункі. Праз Навабеліцу прайшла ветка Палескай чыгункі на Бранск. Быў узведзены вакзал станцыі Навабеліца. Менавіта таму гэты мікрараён па сённяшні дзень называецца Залінейным. Пракладка Палескай чыгункі абумовіла будаўніцтва мастоў праз Сож і развіццё прамысловасці ў раёне.

Узнікла вуліца Слабадская (цяпер вуліца Дастаеўскага), якая атрымала назву ад рабочай слабады, дзе жылі работнікі запалкавай фабрыкі. Потым вырас раён Самаволка, дзе людзі сяліліся самавольна, не пытаючы дазволу і часта перавозычы з навакольных вёсак свае хаты. 15 чэрвеня 1933 года раён Самаволкі (цяпер раён вуліцы Будзённага) быў уключаны ў склад Навабеліцы.

Ужо да 1880 года насельніцтва Навабеліцы складала звыш 1 600 чалавек. Цагляных будынкаў было 3, драўляных 302, 2 драўляныя праваслаўныя цэрквы, 2 яўрэйскія малітоўныя школы, аднакласнае прыходское вучылішча з жаночай зменай. Галоўным заняткам жыхароў было садаводства і агародніцтва. Працавалі прамысловыя прадпрыемствы: запалкавая фабрыка, некалькі крупадзёрняў і 4 ветраныя млыны.

Вось як апісваецца Навабеліца ў кнізе «Россия. Полное географическое описание нашего Отечества. Настольная и дорожная книга для русских людей» пад рэдакцыяй В.П. Сямёнава: «...Перейдя за ст. Гомель мостом р. Сож, Либава-Роменская железная дорога достигает ст. Новобелицы, грузищей до 60 тыс. пуд. лесных и частью хлебных грузов и расположенной при заштатном городе Новой Белицы (вернее, предместьи Гомеля). ... Жители Н. Белицы занимаются главным образом на фабриках здесь и в Гомеле, а также отхожими промыслами».

У гады Першай сусветнай вайны Новая Белица набыла рысы прыфрантавога горада, у якім размясціліся восем шпіталью. У раёне сучаснай вуліцы Свядлова размяшчаліся гарматныя склады. Тут забудова вялася хаатычна, і старыя жыхары назвалі гэты раён трапнай, хоць і трохі крыўднай, назвай – «Сабачы яшчык».

Ніна СЕРЫКАВА,
галоўны бібліятэкар аддзела краязнаўства
Гомельскай абласной універсальнай бібліятэкі

(Заканчэнне будзе)

Ліпень

11 – **Анікейчык** **Анатоль Аляксандравіч** (1932, Барысаў – 1989), скульптар, педагог, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1974), народны мастак Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

19 – **Анішчык** **Аляксей Сцяпанавіч** (псеўд. Андрэй Чэмер; 1912, Наваградскі р-н – 2007), беларускі краязнаўца, педагог, перакладчык, пісьменнік – 100 гадоў з дня нараджэння.

22 – **Бутаўт-Андрэйковіч** **Марыя Магдалена Эліза** (1852–1933), жывапісец – 160 гадоў з дня нараджэння.

22 – **Яўменаў Леанід Фёдаравіч** (1932, Чэрыкаў), беларускі паэт, філосаф – 80 гадоў з дня нараджэння.

23 – **Гарон Антаніна Міхайлаўна** (1952, Карэліцкі р-н), беларускі музейзнаўца, супрацоўнік фонду Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа – 60 гадоў з дня нараджэння.

24 – **Кабашнікаў Канстанцін Паўлавіч** (1927, Гомель), беларускі фалькларыст, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1968) – 85 гадоў з дня нараджэння.

27 – «**Звязда**» (1917), беларуская газета – 95 гадоў з часу выхаду 1-га нумара.

28 – **Крашэўскі Юзаф Ігнацы** (1812, Варшава – 1887), польскі пісьменнік, гісторык, публіцыст, бібліяфіл, грамадскі дзеяч, шмат твораў якога прысвечаны Беларусі, акадэмік Акадэміі ведаў у Кракаве – 200 гадоў з дня нараджэння.

29 – **Навагрудскі гісторыка-краязнаўчы музей** (1987) – 25 гадоў з часу заснавання (адкрыты 11.09.1992).

31 – **Дамейка Ігнат Іпалітавіч** (1802, Карэліцкі р-н – 1889), вучоны-геолаг, мінеролаг, удзельнік вызваленчага руху на Беларусі ў 1830–1831 гг., даследчык Чылі, нацыянальны герой Чылі, ганаровы член Польскай і іншых еўрапейскіх АН – 210 гадоў з дня нараджэння.

31 – **Храпавіцкі Ігнат Яўстахавіч** (1817, Верхнядзінскі р-н – 1893), беларускі фалькларыст і грамадскі дзеяч – 195 гадоў з дня нараджэння.

Беларускія жарты

У аднаго чалавека памерла цешча. Паехаў ён з жонкаю на пахананне. Жонка галасіць каля маці, а гаспадар яе стаіць сабе так збоку. Тады жонка і кажа яму:

– Ды паплакаў бы ты па маме, пагаласіў. Няўжо табе не шкода яе?

Падступіў чалавек да нябожчыцы ды давай галасіць.

– А матухна мая, матухна. Бывала ж як прыеду я да цябе са сваёю Маланкаю, дык ты Маланцы сыр са смятанкаю, а мне сы-ро-ват-ку-у...

– Ну то годзе ж ужо. Чаго ты гэтак разгорніўся?

Старэнькі мужычок, прыйшоўшы ў горад, заходзіць у нейкі парадны магазін і пытае:

– *Ці не тут прадаюцца хамуты?*

– *Не, стары! – адказваюць быўшыя там франты-прыказчыкі. – Тут прадаюцца дурні.*

– *Ба-а-ч! – круцячы галавой, дзівіцца мужычок. – Відаць, і торг добра ідзе, бо толькі два і засталіся.*

Калі насякомыя тояць небяспеку

Каб пазбегнуць негатыўных наступстваў пры працы з ядавітымі насякомымі, неабходна выконваць наступныя правілы:

– ліквідацыю гнёздаў пажадана праводзіць у цёмны час або ў дажджлівае надвор'е, калі максімальная колькасць насякомых знаходзіцца ўнутры. У іншы ж час насякомыя знаходзяцца ў руху, і ў гнёздах застаецца толькі 20% ад агульнай колькасці;

– чалавек, які займаецца ліквідацыяй, павінен быць экіпіраваны наступным чынам:

* ахоўная сетка пчаляра;
* шчыльна зашпіленая курт-ка, штаны (каб насякомыя не змаглі пралезці да цела);

* пальчаткі, каб пазбегнуць укусаў на рукаў.

Пры сабе неабходна мець палатняныя торбачкі, моцныя ніткі, мантажную пэну, востры нож.

Калі вы хочаце пазбавіцца ад гнёздаў васаў на балконах, лоджыях, неабходна шчыльна зачыніць балконныя дзверы і форці, каб насякомыя не заляцелі ў кватэру. Асіныя гнёзды неабходна здымаць наступным чынам. Гняздо хутка накрываюць палатнянай торбай, перацягваюць шнуром так, каб усе насякомыя засталіся ўнутры. Пасля яго зразаюць нажом на месцы прымацавання. Запакаванае гняздо

не нясе ўжо небяспекі, а месца, дзе яно было прымацавана, неабходна апрацаваць глебай ці спецыяльным рэчывам.

Калі ж гняздо знаходзіцца пад падлогай, паміж сценамі або ў іншым цяжка дасягальным месцы, неабходна заляпіць усе шчыліны, праз якія трапляюць насякомыя, мантажнай пенай ці алебастрам. Памятайце, што прымяненне атрутных рэчываў у гэтым выпадку магчымае, але не можа быць дакладна эфектыўным: невядома, дзе знаходзіцца гняздо.

Вольга ЦЫНКЕВІЧ,
інспектар ЦРАНС
г. Мінска

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАЛЯВАНЫЯ ДЫВАНЫ – маляваныя на тканіне (паперы, цыраце) вырабы, прызначаныя для ўпрыгожвання інтэр'еру народнага жылля; від народнай размалёўкі. Вядомыя з канца XIX ст., найбольшае распаўсюджанне атрымалі ў 1930–1950-я гг., калі інтэнсіўная адбудова вёскі патрабавала адпаведнага народным густам аздаблення інтэр'еру. Паводле матываў дэкору і характару кампазіцыі яны падобныя да тканых і вышываных насценных дываноў, але менш працаёмкія і выступалі як танны іх заменнік.

На шытае з двух кавалкаў палотнішча дамацканага льянога палатна памерамі прыкладна 1,5х2 м, афарбаванае ў чорны колер, наносілі асноўныя дэталі малюнка (часам ужывалі выразаныя з паперы трафарэты), падмалёўку дробных дэталей і нанясенне святлаценяў рабілі ад рукі. У некаторых рэгіёнах выпрацаваліся мясцовыя варыянты кампазіцыі і дэкору. Адметнымі мас-

Дыван Я. Драздоўіча

тацкімі асаблівасцямі вызначаюцца маляваныя дываны поўначы Беларусі (Мядзельскі, Вілейскі р-ны Мінскай; Пастаўскі, Шаркаўшчынскі, Глыбоцкі, Мёрскі, Докшыцкі р-ны Віцебскай вобласцяў).

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)